

بررسی رابطه سبک زندگی اسلامی و نگرش مذهبی در میزان مشارکت سیاسی زنان شهر زاهدان

محمدکمال دادرس

دانشجوی دکتری علوم سیاسی، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران

چکیده

زنان عضو مهم و تاثیرگذار جامعه هستند. حضور فعال آنها در امر مشارکت سیاسی بخشی از فرآیند توسعه سیاسی را در خواهد گرفت. سبک زندگی اسلامی و نگرش مذهبی از جمله عوامل تاثیرگذار در مشارکت سیاسی می‌باشند. هدف از این پژوهش بررسی رابطه سبک زندگی اسلامی و نگرش مذهبی در مشارکت سیاسی زنان شهر زاهدان می‌باشد. جامعه آماری شامل کلیه زنان فعال در زاهدان می‌باشد که از این تعداد ۱۵۶ نفر از زنان شهر زاهدان با روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند و پرسشنامه‌های سبک زندگی اسلامی کاویانی (۱۳۸۸)، پرسشنامه نگرش مذهبی گلریز و براهنی (۱۳۵۳) و پرسشنامه محقق ساخته مشارکت سیاسی را پر کردند. داده‌ها با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون مورد تحلیل قرار گرفتند. نتایج حاکی از آن بود بین سبک زندگی اسلامی و مشارکت سیاسی، و نگرش مذهبی با مشارکت سیاسی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. سبک زندگی اسلامی که ریشه در باورها، عقاید و انگیزه‌های افراد دارد، با تاثیر در زندگی فردی و اجتماعی و سیاسی زنان، رفتار سیاسی آنها را تحت تاثیر قرار داده و افزایش مشارکت سیاسی را در برخواهد داشت. از طرفی هرچه زنان مذهبی‌تر باشند، روحیه مسئولیت‌پذیری و تعاون در آنها افزایش یافته که این امر، میزان مشارکت آنها در مسائل سیاسی را بیشتر خواهد کرد.

واژه‌های کلیدی: سبک زندگی اسلامی، نگرش مذهبی، مشارکت سیاسی، زنان

۱- مقدمه

مشارکت سیاسی و رشد تفکر آن که اغلب مردم را درگیر تعیین سرنوشت خویش می‌سازد، ثبات و پایداری نظام سیاسی را به همراه خواهد داشت. در جامعه‌ای که افراد فاقد بینش صحیح نسبت به مسائل بوده و بلوغ سیاسی نداشته باشند، توانایی مشارکت در امور را از دست خواهند داد. از این رو، جامعه برای تحقق اهداف توسعه گرایانه خود، باید تمامی منابع انسانی خود، از جمله زنان استفاده کند (گلابی، حاجیلو، ۱۳۹۱). مشارکت سیاسی، به دخالت و درگیر شدن افراد در سطوح مختلف فعالیت در نظام سیاسی گفته می‌شود (مظفری، ۱۳۹۴). زنان به عنوان نیروی فعال جامعه و منبع اصلی شکوفایی استعدادها و نیروی انسانی، می‌توانند نقش تاثیرگذاری در فرآیند توسعه و سیاست‌گذاری داشته باشند (گلابی، حاجیلو، ۱۳۹۱). آنها با حضور فعال و مشارکت سیاسی خود در برنامه‌ریزی‌های سطح کلان، نه تنها موجب حل مسائل و مشکلات زنان برای دستیابی به توسعه پایدار خواهد شد، بلکه توانمندسازی آنها در این زمینه را در پی خواهد داشت. پس مشارکت سیاسی می‌تواند یکی از راهکارهای موثر جهت توانمندسازی زنان در زمینه تصمیم‌گیری سیاسی باشد (رئیزی، خسروی، ۱۴۰۰). حضور زنان و حساسیت آنها نسبت به مسائل مختلف جامعه باعث ایجاد نسلی متعهد و حساس خواهد شد. سبک زندگی یکی از عواملی است که بیانگر شیوه زندگی و نوع تعامل افراد با یکدیگر و نظام سیاسی می‌باشد و می‌تواند تاثیر بسزایی در کمیت و کیفیت مشارکت سیاسی داشته باشد (برجعی و همکاران، ۱۳۹۷). سبک زندگی اسلامی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بوده و رفتار، عواطف، نیات و شناخت افراد را در دنیای مادی و معنوی زندگی در بر می‌گیرد. این سبک مسلمانان را به حضور و مشارکت فعال در صحنه‌های مرتبط با سیاست و جامعه تشویق کرده و از طرفی اجازه نمی‌دهد افراد در مشارکت‌های سیاسی، منافع فردی و گروهی، قدرت و هوا و هوس‌های شخصی را هدف قرار دهند (مظفری، ۱۳۹۴). زنان در دین مقدس اسلام، به عنوان رکن مهم حیات و مکمل انسان، و عضو مؤثر جامعه بشری محسوب می‌شوند که در رأس یک امر بزرگ که تولید و تربیت نسل بشر است، قرار داده شده‌اند. نقش آنها در جامعه به عنوان پشتیبان و حمایتگر، خودباروری و اعتماد به نفس را برای آنها به ارمغان آورده تا با مشارکت در مسائل سیاسی بتوانند مسیر تاریخ را به سمت عدالت جهانی هدایت کنند (موسوی و همکاران، ۱۳۹۵). علاوه بر سبک زندگی، نگرش مذهبی نیز می‌تواند یکی از عوامل تاثیرگذار در فعالیت‌های زنان به خصوص در مسائل سیاسی باشد. پایبندی دینی از باورها شروع شده و به حوزه تصمیم و عمل گسترش می‌یابد و نقش تعیین‌کننده‌ای در کنش‌های اجتماعی و سیاسی افراد دارد. نگرش مذهبی، همان نگرش نظام‌مند باورها و کنش‌ها به امور مقدس بوده که بر مؤلفه‌ای در دو بعد آشنایی و دین‌داری بر امر مقدس تمرکز دارد. شناخت و تقویت این نگرش باعث ایجاد وحدت، ثبات، تداوم و پایداری فرد در جامعه می‌گردد (ابراهیمی، پرتوی، ۱۳۹۸). نگرش مذهبی در زنان، روحیه تعاون و مسئولیت‌پذیری در آنها را بالا می‌برد، به همین دلیل، امام خمینی (ره) مشارکت سیاسی زنان را در صورت رعایت موازین اسلامی بدون مانع اعلام کرده و حضور فعال آنها در صحنه‌های سیاسی را جزیی از تکلیف آنها می‌داند (رئیزی، خسروی، ۱۴۰۰). در پژوهشی از امبری و لیون (۲۰۰۸)، نشان داده شد که ارتباط مثبت و معنی داری میان نگرش مذهبی با مشارکت سیاسی در سطح ملی وجود دارد. صیادی و همکاران (۲۰۰۷) نیز در پژوهش خود نشان دادند هرچه میزان اعتقادات مذهبی بالاتر باشد، میزان گرایش افراد به سمت رفتارهای مشارکتی نیز یشر خواهد شد. بنابراین حضور زنان در عرصه‌های سیاسی مختلف و مشارکت آنها در این زمینه جهت دستیابی به توسعه همه جانبه از اهمیت بالایی برخوردار بوده و تحقیقاتی که بتواند به بررسی کیفیت مشارکت سیاسی در زنان و عوامل مرتبط با آن پرداخته و به مسئولان جامعه در جهت ارتقا وضعیت جامعه و زنان یاری رساند، مورد توجه قرار می‌گیرند.

مطالعه حاضر به بررسی رابطه سبک زندگی اسلامی و نگرش مذهبی در مشارکت سیاسی زنان شهر زاهدان می‌پردازد.

۲- روش تحقیق

۲-۱- جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

روش تحقیق حاضر از نوع همبستگی است و جامعه آماری شامل کلیه زنان فعال در زاهدان می‌باشد که به صورت تصادفی تعداد ۱۵۶ نفر انتخاب شدند. جمع آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه محقق ساخته و پرسشنامه‌های سبک زندگی اسلامی و پرسشنامه نگرش مذهبی انجام شده است.

۲-۲- ابزار

پرسشنامه سبک زندگی اسلامی:

پرسشنامه سبک زندگی اسلامی که مقیاسی جهت سنجش سبک زندگی اسلامی افراد می‌باشد، توسط کاویانی در سال (۱۳۸۸) ساخته شده است. سازنده این آزمون معتقد است که اگرچه این آزمون قصد سنجش عمق باورها، نگرش‌ها و احساسات فرد را ندارد و بیشتر به سنجش رفتار می‌پردازد، اما هر رفتاری که بخواهد مبنای اسلامی داشته باشد، باید با حداقلی از دانش و احساسات پشتیبانی شود؛ بنابراین، در پرسشنامه سبک زندگی اسلامی علاوه بر سنجش رفتار، حداقلی از دانش و احساسات نیز سنجیده می‌شود. (کاویانی، ۱۳۸۸) این آزمون در دو فرم بلند (۱۳۵ سوال) و کوتاه (۷۶ سوال) تهیه شده است. فرم بلند دارای ده مؤلفه و فرم کوتاه دارای نه مؤلفه است. در فرم بلند، آزمودنی در صورت پاسخ دادن، نمره‌ای بین ۲۸۵ تا ۱۱۴۰ دریافت خواهد کرد، اما در فرم کوتاه که پیوسته و بدون خط برش است و میزان پایبندی افراد به سبک زندگی اسلامی را می‌سنجد، نمرات خام این افراد از ۱۴۱ تا ۵۶۴ در نوسان است و هرچه نمره افراد در این آزمون بیشتر باشد، میزان اسلامی بودن سبک زندگی فرد بیشتر است.

پرسشنامه نگرش مذهبی گلریز و براهنی (۱۳۵۳):

این پرسشنامه که توسط گلریز و براهنی در سال (۱۳۵۳) تهیه شده، شامل ۲۵ سوال بوده که هر سوال ۵ درجه دارد. پرسشنامه براساس طیف لیکرت است و گویه‌ها به ترتیب از مخالفم، نظری ندارم، نسبتاً موافقم، موافقم، کاملاً موافقم، با ترتیب نمرات ۴ تا ۰ قرار گرفته‌اند. نمره کل آن نیز ۱۰۰ می‌باشد. برای به دست آوردن نمره کلی پرسشنامه، مجموع نمرات همه سوالات را با هم محاسبه کنید. این نمره بین ۰ تا ۱۰۰ خواهد بود. نمرات بالاتر نشان دهنده نگرش مثبت تر پاسخ دهنده نسبت به دین است و برعکس. اعتبار این آزمون از طریق ضریب همبستگی با آزمون آلپورت-ورنون-لیندسی (۱۹۶۰)، به نقل از صادقی، باقرزاده و حق شناس، (۱۳۸۹) به دست آمد که برابر با ۰/۸۰ است. این پرسشنامه در سال‌های اخیر مورد ارزیابی مجدد قرار گرفته و پایایی آن با استفاده از روش اسپیرمن-براون ۰/۶۳ و اعتبار آن ۰/۸۴۲ به دست آمده است.

پرسشنامه محقق ساخته مشارکت سیاسی:

جمع آوری اطلاعات برای پرسشنامه مشارکت سیاسی به صورت محقق ساخته بوده و مقیاس اندازه‌گیری به صورت لیکرت و گویه‌های (بسیار کم تا بسیار زیاد) با نمرات ۱ تا ۵ استفاده شده است. در نهایت برای بررسی مشارکت سیاسی، سوالاتی نظیر: آگاهی از قوانین سیاسی و آگاهی از مسئولان سیاسی که مضمون آنها، شرکت در انتخابات، عضویت در احزاب و گروه‌های سیاسی بود، مطرح شد. همچنین جهت بررسی اهمیت و ضرورت مشارکت سیاسی در زنان از شاخص‌های اثربخش سیاسی استفاده شد.

۳- یافته‌های تحقیق

یافته‌های پژوهش با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون در نرم افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفتند. در ابتدا آمار توصیفی بر حسب مدرک تحصیلی و میزان تاهل زنان نمونه مورد بررسی شرح داده شد.

جدول شماره ۱. آمار توصیفی پاسخگویان زن براساس مدرک تحصیلی

متغیر	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تجمعی
کاردانی	۲۳	۱۶/۲	۱۳/۴
کارشناسی	۷۶	۴۳/۳	۶۲/۳
کارشناسی ارشد	۴۹	۳۲/۸	۹۵/۲
دکتری	۸	۵/۱	۱۰۰
جمع	۱۵۶	۱۰۰	

همانطور که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود تعداد ۱۶/۲ درصد زنان دارای مدرک تحصیلی کاردانی، ۴۳/۳ درصد دارای مدرک کارشناسی، ۳۲/۸ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۵/۱ درصد از زنان شرکت کننده دارای مدرک دکتری بودند.

جدول شماره ۲. آمار توصیفی پاسخگویان زن براساس مدرک تحصیلی

متغیر	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تجمعی
مجرد	۸۶	۵۲/۲	۶۵/۱
متاهل	۷۰	۴۸/۳	۵۴/۵

جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود تعداد ۵۲/۲ درصد زنان شرکت کننده مجرد بوده و ۴۸/۳ درصد متاهل می‌باشند.

جدول شماره ۳. آزمون همبستگی پیرسون برای رابطه سبک زندگی اسلامی و مشارکت سیاسی

مشارکت سیاسی					
N	میانگین نمره	انحراف استاندارد	آماره پیرسون	P	
۱۵۶	۶۳/۳	۰/۲۸	۰/۲۵۱	۰/۰۰	سبک زندگی اسلامی

نتایج جدول شماره ۳، حاکی از آن است که مقدار p برای مولفه سبک زندگی اسلامی از ۰,۰۵ کمتر بوده است. پس می‌توان گفت بین سبک زندگی اسلامی با مشارکت سیاسی رابطه معنی داری وجود دارد. این رابطه با توجه به نتایج جدول، با ضریب همبستگی (۰/۲۵۱) مثبت و معنی دار بوده است.

جدول شماره ۴. آزمون همبستگی پیرسون برای رابطه نگرش مذهبی و مشارکت سیاسی

مشارکت سیاسی					
N	میانگین	انحراف	آماره پیرسون	P	

		استاندارد	نمره		
۰/۰۰	۰/۱۷۵	۰/۱۲	۱۸/۱۷	۱۵۶	نگرش مذهبی

نتایج جدول شماره ۴، حاکی از آن است که مقدار p برای مولفه نگرش مذهبی از ۰,۰۵ کمتر بوده است. پس می-توان گفت بین نگرش مذهبی با مشارکت سیاسی رابطه معنی داری وجود دارد. این رابطه با توجه به نتایج جدول، با ضریب همبستگی (۰/۱۷۵) مثبت و معنی دار بوده است.

۴- بحث و نتیجه‌گیری

بعد از انقلاب، حضور زنان در مسائل و برنامه‌های سیاسی رونق گرفت و مشارکت آنها در این زمینه به صورت قابل توجهی افزایش یافت. حضور زنان در عرصه‌های تصمیم‌گیری و امور سیاسی، پشتوانه مناسبی جهت حضور در سایر عرصه‌های مشارکت جویانه می‌شود. اسلام به عنوان یک دین کامل و با ارائه جامع‌ترین و بهترین برنامه زندگی که همان سبک زندگی اسلامی است، پاسخگوی نظریه‌های مرتبط با رابطه دین و سیاست می‌باشد. این پژوهش رابطه سبک زندگی اسلامی و نگرش مذهبی با مشارکت سیاسی زنان زاهدان مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاکی از آن بود که بین سبک زندگی اسلامی و مشارکت سیاسی زنان زاهدان رابطه معناداری وجود دارد. سبک زندگی اسلامی با تأثیرگذاری در حوزه فردی، اجتماعی و سیاسی زندگی زنان می‌تواند به عنوان هدف و ابزار اصلی، در نوع مشارکت سیاسی آنها مشمرثمر واقع شود. حوزه فردی که بر تفکر و تدبیر تأکید دارد، به زنان کمک می‌کند تا دانش مفید در خصوص چگونگی حضور در مسائل سیاسی و مشارکت را کسب کنند و با رعایت تقوا و پرهیز از فساد، مشارکت بهتری در فعالیت‌های سیاسی داشته باشند. در حوزه اجتماعی نیز زنان با حضور در اجتماع مسلمانان، رعایت امر به معروف و نهی از منکر و در نظر گرفتن وحدت و انسجام اسلامی می‌توانند حضور پررنگ‌تری در امور سیاسی داشته باشند. در حوزه حکومتی نیز با حمایت از رهبری و حفظ نظام اسلامی و عدالت و آزادی‌های مشروع، و رعایت اخلاق و معیارهای اسلامی می‌تواند تأثیر به سزایی در مسائل سیاسی داشته باشند. بنابراین زنان با استفاده از سبک زندگی اسلامی که ریشه‌ی آن به عقاید، باورها و انگیزه‌های آنها برمی‌گردد، تلاش می‌کنند در مسائل سیاسی مشارکت بیشتری داشته باشند. پژوهش حاضر با مطالعات مظفری (۱۳۹۴)، صمدیان، یزدان‌پناه (۱۳۸۷)، دیانتی (۱۳۸۲)، پیشگاهی‌فرد و همکاران (۱۳۸۵) همسو بوده است.

همچنین نتایج نشان داد که میان نگرش مذهبی با مشارکت سیاسی زنان نیز رابطه معناداری وجود دارد. به این معنا که هرچه افراد مذهبی‌تر بوده، مشارکت سیاسی در آنها نیز بالاتر می‌باشد. در واقع افزایش میزان اعتقادات و گرایش‌های مذهبی در افراد، موجب تقویت مسئولیت‌پذیری در آنها شده و روحیه تعاون و همکاری را در آنها پرورش می‌دهد. از این رو، مشارکت سیاسی نه تنها وظیفه شهروندی بوده، بلکه وظیفه دینی نیز محسوب می‌شود. نتایج این پژوهش با مطالعات محمود اوغلی و عیسی‌نژاد (۲۰۱۰)، فولادیان و فاطمی امین (۲۰۰۹)، شکوری (۲۰۰۷) پناهی (۱۳۸۶)، حاجی مرادی (۱۳۹۱)، اطهری، شهریاری (۱۳۹۳)، همسو می‌باشد. اما نتایج با پژوهش آیرز و هوستیتر (۲۰۰۸)، هم‌خوانی ندارد؛ چرا که آنها در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که میان باورهای مذهبی و مشارکت سیاسی ارتباط منفی وجود دارد.

منابع

۱. ابراهیمی، سجاد؛ پرتوی، اصغر. (۱۳۹۸). نقش نگرش مذهبی و سبک زندگی اسلامی در پیش بینی میزان پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی در دانش‌آموزان. فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی، دوره ۱۳، شماره ۴۵، ص ۷۳-۵۹
۲. اطهری، حسین؛ شهریاری، ابوالقاسم. (۱۳۹۳). بررسی عوامل موثر بر مشارکت سیاسی زنان مطالعه موردی زنان شهر بوشهر، مجله زن در توسعه و سیاست، دوره ۱۲، شماره ۲، صفحات ۲۶۵-۲۸۶
۳. برجلی، احمد؛ سهرابی، فرامرز، سهرابی؛ اسکندری، حسین؛ معتمدی، عبدالله؛ فلاح، احمد. (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین «سبک زندگی اسلامی» با «رضایت زناشویی» با واسطه‌گری «خوش‌بینی». مطالعات اسلام و روانشناسی، سال ۱۲، شماره ۲۲، صفحات ۴۳-۷۲
۴. توده رنجبر، محسن؛ عراقی، فاطمه. (۱۳۹۷). بررسی نگرش مذهبی با رضایت از زندگی زناشویی، مجله علمی علوم اسلامی انسانی، سال چهارم، شماره ۱۶، ص ۵۳-۶۲
۵. رئیس، ماه‌نور؛ خسروی، ملک‌تاج. (۱۴۰۰). توانمندسازی و مشارکت سیاسی-اجتماعی زنان بلوچ بعد از انقلاب اسلامی ایران. مقاله پژوهشی-فصلنامه علمی رهیافت، سال پانزدهم، شماره ۵۵، صفحه ۹۹-۱۱۶
۶. سیاه‌سر، زهرا؛ امینی، علی اکبر؛ حسینی‌فر، عبدالرسول. (۱۴۰۲). بررسی مشارکت سیاسی زنان در انقلاب‌های منطقه الجزایر و ایران، دوره ۱۳، شماره ۵۲
۷. گلابی، فاطمه؛ حاجیلو، فتانه. (۱۳۹۱). تاثیر خانواده بر مشارکت سیاسی زنان، فصلنامه علمی-پژوهشی زن و جامعه، سال سوم، صفحات ۳۱-۵۴
۸. مظفری، آیت. (۱۳۹۴). سبک زندگی، مشارکت و رقابت سیاسی با تاکید بر آیات و روایات، پژوهش‌های سیاست اسلامی، سال سوم، شماره هفتم
۹. موسوی، زهرا؛ پاک سرشت، محمد؛ شریفی نعمت آباد، شکوفه؛ حوایب جاوید، حسنه. (۱۳۹۵). نگاهی به جایگاه زن و خانواده در سبک زندگی اسلامی، کنگره بین المللی فرهنگ و اندیشه دینی، دوره ۲

Investigating the relationship between Islamic lifestyle and religious attitude on the level of political participation of women in Zahedan

Mohamadkamal Dadras

PhD student in Political Science, Department of Political Science, Faculty of Law and Political Science, Islamic Azad University, Zahedan, Iran

Abstract

Women are important and influential members of society. Their active presence in political participation will be part of the political development process. Islamic lifestyle and religious attitude are among the influential factors in political participation. The aim of this study is to investigate the relationship between Islamic lifestyle and religious attitude in the political participation of women in Zahedan. The statistical population includes all active women in Zahedan, of which 156 women from Zahedan were selected by random sampling method and filled out the Kaviani Islamic Lifestyle Questionnaire (1388), the Golriz and Baraheni Religious Attitude Questionnaire (1353) and the researcher-made Political Participation Questionnaire. The data were analyzed using the Pearson correlation test. The results indicated that there is a positive and significant relationship between Islamic lifestyle and political participation, and religious attitude with political participation. The Islamic lifestyle, which is rooted in the beliefs, ideas and motivations of individuals, affects women's personal, social and political lives, affects their political behavior and increases political participation. On the other hand, the more religious women are, the more responsible and cooperative their spirit will be, which will increase their level of participation in political issues.

Keywords: Islamic Lifestyle, Religious Attitude, Political Participation, Women
